

Erdélyi Örmény Gyökerek

Füzetek

Fővárosi Örmény Klub időszaki kiadványa
II. évfolyam 1997/11. szám

1998. január

„Emlékek nélkül,
népeknek híre csak ár-
nyék...”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén du. 17 órakor - hívottan és hívatlanul - mindenkit szeretettel vár klubdelutánjaira a Budapest V. Semmelweis u. 1-3. I. emeleti zenetermébe.

Naptár - Január

Új esztendőt köszöntünk!

A lefolyását minden évnek hasonlíthatnánk egy, nagy ünnepélyes istentisztelethez, s nem véletlen a középkorban oly gyakran használt latin kifejezés: anno Domini = az Úr esztendeje.

Az örmény liturgiában, amikor a pap az előkészület szertartását végzi, mindenekelőtt felveszi misemondó ruháit, a kar a következő saragánt éneкли:

"Mennyei Király, őrizd meg rendíthetetlenül a Te egyházadat, őrizd meg békében azokat, akik nevedet imádják."

/néhai Kovács Géza fordítása/

Talán a legfontosabb ebből: őrizd meg békében azokat, akik nevedet imádják - s hadd tágítsuk a kört! - ideszámítván mindenkit, aki tán nem is szóval, de tetteivel eleget tesz Isten akaratának. S békében, hisz mondjuk: békés új esztendőt! Mikor mondjuk, vegyük komolyan mondanivalóját!

dr. Sasvári László

Adjon Isten minden jót,

Ez új esztendőben !

Jobb időt, mint tavaly volt,

Ez új esztendőben !

Vegye el mind a nem jót,

Ez új esztendőben !

Mitől félünk mentsen meg,

Amit várunk, legyen meg,

Ez új esztendőben !

(Háromszéki köszöntő)

A szeretet ünnepén

December 18-án tartotta a Fővárosi Örmény Klub az év utolsó klubdélutánját, Karácsony jegyében. A Magyarok Háza méltó környezetében, szépen terített és díszített asztalok mellet, csodás karácsonyfa és gyertyák fényénél zsúfolásig megtelt a terem az ünneplő közönséggel. Az együttlét öröme, az ünnep hangulata áradt a szemekből, kipirult arcokból.

Az irodalmi összeállítás Tamási Áron: Karácsonyi pásztorocskák c. novellájának felolvasásával kezdődött, ismertette a székelyföldi betlehemezés szokásait, majd dr. Sasvári László előadását hallgattuk meg: Karácsony az erdélyi örményeknél címmel. Az est hangulatát Babits Mihály, Ady Endre, Csuka Zoltán, Bárd Oszkár, Weöres Sándor és Radványi Kálmán versei tették igazán ünnepélyessé, különösen a köztük felhangzó varázslatos fuvolajátékkal, Fogolyán Kristóf fuvolaművész tolmácsolásában. Előadóként Zárug Zita szavalóművész-palánta nyerte el a legnagyobb elismerést, különösen Radványi Kálmán: Én Jézust várom, a kis Gyermeket c. versével.

Köszönetet mondunk dr. Kiss Margitnak és dr. Issekutz Saroltának a versek, prózák felolvasásáért, mellyel hozzájárultak a bensőséges, családias hangulathoz. És ekkor, a szép versek, zene bővületében betoppant a Fancsali gyermektrió, akik gyertyafényes boldog együtténeklésre bírták a sok fiatallal megtűzdelt ünneplő nagy családot, a klub tagjait. Sokan a folyosón rekedtek, de boldogan, önfeledten énekeltek együtt a kedves és ismert karácsonyi dalokat a gyermekekkel egy gyertyafény pislákoló lángjánál. És visszacsengett mindenkiben Radványi Kálmán verséből:

"Gyertyás és cukros kedves fa alatt
Hagyjuk a küzdő, merész vágyakat !
Mi Jézust várjuk, a kis Gyermeket,
Ki báj, szelídség, s égi szeretet."

S e szeretet jegyében minden kedves résztvevőnek jutott egy kis ajándék: a Molnár Enikő magyarörmény honfitársunk kézzel festett, - örmény motívumok és örmény írásjelek felhasználásával készített - dekoratív karácsonyfagömbjeiből. Több klubtagunk - az 1997 évben tanúsított önzetlen segítségéért, a klub és kapcsolódó programjai szervezésében való aktív részvételéért könyvajándékban részesült.

Gyertyaillat, csengettyűszó, szaloncukor, finom falatok, halk beszélgetés aláfestésüül a nagykarolyi Trio Castellanele karácsonyi dalai és a magyar karácsonyi egyházi énekek felvételei szolgáltak. Jó volt így együtt lenni és várni a kis Gyermeket !

Karácsony az erdélyi örményeknél

A Fővárosi Örmény Klubban 1997. december 18-án elhangzott előadás

"Az angyalok sokasága és a mennyei seregek leszállottak az égből az Egyszülött Királlyal. Énekelve zengték: Íme az Isten Fia! Mondjuk mindnyájan: örvendjetekek egek és hangos szóval dicsérjétekek a világ terem-tését, mert az örökkévaló Isten megjelent a földön és itt la-kott az emberekkel együtt, hogy üdvözítse a mi lelkünket."

Így szól a karácsony ünnepének egyik saragánja - néhai Kovács Géza fordításában - s mindjárt felvetődik bennünk a kérdés, hogyan ünnepelték az erdélyi örmények Isten Fi-ának, Jézus Krisztusnak megjelenését a földön.

A kérdésre pontos választ adhatunk, mert 1943-ban megjelent egy szép tanulmány - szinte kis könyv - a Tarisznyás Györgyi tollából Örmény karácsony címmel. A szerző később nagyon sok szenvedésnek volt kitéve, ezt a teljesség kedvéért említem!

Elöljáróban meg kell jegyezmem, illetve idézmem kell Tarisznyás Györgyi megállapítá-sát: "A magyarrá vált örménység mind jobban és jobban hagyja el ősi szokásait, sok szokást, amelyet még egy félszázaddal ezelőtt még mindenütt ismertek..."

Nem kívánok azonban az örményországi karácsonnyal foglalkozni, mert ahhoz több adatnak kellene a rendelkezésemre állnia, csak annyit jegyzek meg, hogy a karácsonyt és a vízkeresztet együtt ünnepelték. Erdélyben azonban a katolikus hatásra ez másként alakult, ahogyan mi is ünnepelünk. Itt rövid összefoglalást, s részben emlékeztetést sze-retrnék adni az erdélyi örmény karácsonyról, persze nem csupán magára karácsony nap-jára korlátozottan.

A karácsonyt az örmény katolikusoknál, mint ahogyan a római katolikus egyházban és más keleti egyházakban is, böjt előzi meg. Ez Erdélyben így festett egy 1942-ben meg-jelent cikk nyomán: hústól való megtartóztatás volt a karácsony előtti szerdán. Szigorú böjt volt viszont a karácsony előtti pénteken, mikor tejterméket sem fogyasztottak. De ismerték az adventi időt is Erdélyben. Voltak sajátos böjti ételek is.

Az adventi időre esik december 6., Szent Miklós napja. /A keleti örmények nem ülik meg Szent Miklós ünnepét!/ Az erdélyi örmények megtartják a napját. A szent neve ör-ményül: Nigogkrajos Shantselakor = csodatevő Miklós. A szamosújvári örmény katoli-kus leányárvaházban december 5-én este Mikulásünnepséget rendeztek, s ezen sokan részt vettek. Gyergyószentmiklóson az internátusban volt ünnepség. Családi körben is megemlékeztek e napról. A máshol szokásos forma itt is megvolt: a gyerekek kítették

cipőiket az ablakba. Azonban tettek melléje egy kis szénát is, mivel úgy tartották, a Mikulás lovon jár.

A karácsonyt mint említettem, az erdélyiek 25-én tartják, de a 24-ei éjféli misét már korábban, este 5 és 8 között tartják meg. /Magam is emlékezem arra, hogy Kádár Dániel atya este 6-kor tartotta!/

A karácsonyfa állításának a szokása a századforduló táján terjedt el, illetve lett általánossá az erdélyi örmény családoknál. A karácsonyfa örmény neve: dzenunti dzar = születés fája. Az örmények úgy, mint a magyarok, a gyermekek kedvéért állítják, feldíszítik, alája helyezik az ajándékokat. Február 2-ig áll a lakásban, s akkor a "Jézuska visszaviszi". A szülők úgy tüzelik el, hogy a gyerekek ne lássák. A templomban nem állítottak karácsonyfát!

Az erdélyi örmény katolikusoknál néhány családban felállították a betlehemet is. Eredeti örmény ebben a szokásban nincs, a magyaroktól vették át, a templomban nem állítottak. A betlehemes játék szokásos volt Szamosújváron. Gabányi János 1936-ban, karácsony szombatján jegyzett le egy játékot. Különösebb jelmezük a játékban résztvevőknek nem volt, mivel szegények voltak, ahová betértek, valamilyen adományt kaptak, bort, pálinkát, tésztát. /A játékot egy öreg cigánytól tanulták, tehát ez sem örmény eredetű!/

Viszont a kántálásnak vannak örmény gyökerei, s Szamosújváron is 1900-ban még erősen szokásban volt. Egy ilyenkor szokásos ének:

Sír a Jézus, mert nincs pólyája,
 vág a Szűzanya a ruhájából és abba pólyálja...
A végén hozzátették:
 Adjatok pénzt, hogy a dolgomra menjek.

Örmény szövege ismert. Egy magyar népi ének hasonló:

Rossz a Jézus kiscsizmája, sír a ködmöne,
 ázik-fázik, megveszi az Isten hidege.
 Hogyha volna kiscsizmám, Jézuskának odaadnám,
 báránybőrös ködmönkémmel jól be takarnám.

Gyerekek, felnőttek a régi világban egyformán jártak kántálni, a városi hatóság sokszor szabályozta, tiltotta e szokást. Az 1940-es években a gyerekek újra jártak kántálni. Közismert karácsonyi énekekkel, /Mennyből az angyal.../ s ajándékot kaptak.

Voltak eredeti örmény karácsonyi énekek is. Egy hosszabbnak az első sorai:

"Pán Ásztudzó árak jecav, ávjedisz,

Jev pnágzeáv hárkánt Guszin, Ájvedisz...."

Isten Igéje, akit elküldtek, üdvözlény,

A boldogságos Szűz méhében tartózkodtál, üdvözlégy...

Az 1940-es években a kántálók 5-12 éves fiúk voltak, színes papírból betlehem csillagot is készítettek, s azt magukkal vitték.

Sajátos szokás a karácsonyi házszentelés. Erről - Tarisznyás Györgyi alapján - egyik művében Bálint Sándor is megemlékezik.

Karácsonykor szokásos a rokoni látogatás. Gyegyószentmiklóson az egyházközség karácsonyfa ünnepélyt tartott, s azon a szegényeknek ajándékokat adtak.

Él a néphit, hogy karácsony éjszakáján az állatok az istállóban beszélgetnek, jutalmul adta e beszédképességet Jézus ez alkalomra, mert ott voltak vele az istállóban.

Boldog ünnepet kívánni először a férfiaknak kell, mert ha nő teszi, az szerencsétlenséget okoz. S aki boldog ünnepeket kíván, legalább egy darabka fát kell magával hoznia, hogy ezzel is gyarapítsa a ház vagyonát.

Vannak sajátos karácsonyi ételek is, megtalálható közöttük az ángádzsábur leves is.

Végezetül még azt említeném, hogy a sajátos gyergyószentmiklósi társulat tagjai, a vörös köpenyesek részt vesznek karácsony napján is az istentiszteleten.

dr. Sasvári László

A sziget titka

I. rész

" Senki sem sziget.
Része a kontinensnek,
az egésznek egy darabja."

/ John Donne/

1997. szeptember végén, Velence szépségeinek csodálata közben eljutottunk végre a lagunák városának legcsendesebb zugába, Szent Lázár szigetére. A csend és a magány, az örmény atyák szigetére, az örökkévalóság küszöbére. A tér és idő korlátait szétfeszítette a sziget.

Egy népet (csak egyet?!) meg lehet fosztani a függetlenségétől, szabadságától, sőt az országotól is. De a jövőbe, feltámadásukba vetett reményüktől senki, soha nem foszthatja meg őket, ha vannak olyan fiaik és leányaik, akik ébren tartják bennük ezt a hitet, átmentik a jövő nemzedékek számára múltjukat, irodalmukat, történelmüket, s legdrágább kincsüket, az anyanyelvet...

Pontosan ilyen emberekkel találkoztam itt a szigeten: az élőkkel és a holtak emlékével. Az örmény nép hangyaszorgalmú, tudós szerzetesei, papjai fogadtak minket, amint kikötünk: Fogolyán atya és az örmény bencések, a velencei mechitaristák.

Ott, ahol partot értünk, kétszáz évvel korábban még a tenger hullámozott. 1815-ig a szigetre érkező csónakok közvetlenül a monostor bejáratánál kötöttek ki.

Velencében volt egy szigorú törvény: még egy darab követ sem volt szabad a vízbe dobni, nehogy megemelkedjék a víz szintje. Az örmény atyáknak azonban kiváltsággal megengedték, hogy szabad a szigetüket igényük szerint megtoldaniok. Azzal a kikötéssel, hogy ugyanannyit ki is kell vájniok, emelniök a tengerből.

- Ez utóbbiról aztán az idők során elfelejtkeztünk, - tette hozzá mosolyogva Fogolyán atya.

Kiszálltunk, és jobbkéz felől a rendalapító, boldog emlékű Mechitar Szebasztaci életnagyságú szobra fogadott kitárt karokkal bennünket.

A hosszú, hegyes csuklyával ellátott szerzetesi kukulla félreérthetetlenül Nursiai Szent Benedek kései örmény fiát és utódját, az örmény bencések alapítóját, Mechtárt ábrázolta. Népének "Vigasztaló"-ját. Egy darabka örmény földre léptünk.

Az Adria habjaiból kiemelkedő, alig háromnegyed négyzetkilométer nagyságú szigeten már a magyar honfoglalás századában bencés monostor állt. 850 tájékán épült templomuk kereszthajós alaprajzú volt, - ez nemrégiben derült ki egy tűzvész során.

A legrégebb kő a szigeten, amely latinul szólt hozzánk, a szigetet körülvevő sekélyes pocsolyából került elő, s arról tanúskodik, hogy funkcióváltás következett be a sziget életében a XIV. század derekán: „DEO SACRATUM EST HOC HOSPITALE... A. D. 1348.” A velencei köztársaság ide internáltatta a Levantéből érkező szörnyű betegség hordozóit, a nyomorult leprásokat. Ezért kapta a sziget az ISOLA SAN LAZZARÓ nevet, a bibliai Lázárról.

Egészen 1479-ig maradt a leprások elkülönítő szigete, a köztársaság afféle hivatalos karanténja. A leprások azonban továbbra is itt maradtak, s egészen 1600-ig ők voltak a sziget szomorú emlékű "lakói". Közben 1498-ban restaurálták a leprosoriumot, amint

ezt egy másik kő tanúsítja. Az 1974-es tűzvész során pedig előbukkantak azok az ablakok is a templom falából, ahonnan a rácsok mögül hallgathatták a szerencsétlenek a szentmisét.

A civil társadalom ugyan kitaszította őket önvédelemből, de a középkori egyház nem hagyta magukra, lelki vigasz nélkül őket.

A XVII. században dominikánusok váltották fel őket, s rövid időre a fehérruhás szerzetesek vették birtokba a szigetet. A századfordulóra azonban a sziget már ismét romos és lakatlan volt. Szinte kínálta magát, hogy a "bárka népe" kikössön rajta, s az örmény "odüsszeia" itt érjen véget... Nagyon hosszú út vezetett odáig, hogy 1717-ben a „SERENISSIMA” engedélyével letelepedhettek végleg az örmény atyák Velencében, a szigeten.

Hogyan kerültek az örmények Szent Lázár szigetére? Válaszért egészen a rendalapító személyéig kell visszamennünk, akinek a kitért karjai fogadtak érkezésünkkor. Ugyanis aligha létezik még egy olyan szerzetesrend, amelynek a történelme oly szorosan fonódna össze népe sorsával, ahonnan az alapító, Manuk Petroszjan is származott. 1676. február 7-én született a kis-örményországi Sivas (Sebaste) városában, mélyen keresztény családból.

Fiatalon a közeli Szent Kereszt monostor szerzetese lett, ahol 1691-ben diakónussá szentelték. Szenvedélyesen vetette bele magát tanulmányaiba, népének a szellemi színvonalát, lelkiségének az elmélyítését tűzte ki célul maga elé. 1696-ban pappá szentelték.

Tanulmányai során hosszabb időt töltött az Örök Városban, Rómában. Alkalma nyílt megismerkednie a nyugati egyház misszionáriusaival, lelkiségükkel.

„Szurb” Ecsmiadzin, az Üdvözítő városa, Jeruzsálem, majd Aleppó, Sebaste, Ciprus, Erzerum és a "második" Róma, vagyis Konstantinápoly a további állomások életében.

Eközben egyre inkább érlelődik, erősödik lelkében az elhatározás: a keresztény testvéreiktől elszigetelődött örményeknek meg kell találniuk római katolikus testvéreik kezét. Egységre kell lépniük Rómával, s népének a szellemi és lelki felemelkedését egy nyugati típusú szerzetesrend alapításával kell szolgálnia.

1699-ben Mechtár tanítani kezd. 1700-ban már azon fáradozik, hogy Konstantinápolyban egy örmény intézetet állítson föl, nyomdával felszerelve.

A régi, középkori kódexmásoló barátok kora lejárt, a könyvnyomtatás teheti hatékonyabbá, s juttathatja el az "örömhírt" népéhez, örmény nyelven. Még ugyanebben az évben megjelenik Mechtár fordításában Kempis Tamás híres könyve, az „IMITATIO CHRISTI”, örményül ! Szimbolikus jelentőségű: hiszen az egész örmény történelem Krisztus követése, a keresztúton. S a stációk sehogy se akarnak elfogyni, a Via Dolorosa egyre magasabbra vezet...

Tanítványainak száma eközben négyről kilencre nőtt. Ekkor azonban el kell hagynia a fővárost. Szmirnán keresztül menekülni kényszerül, mivel ellenségei az életére törnek.

Kis közösségével együtt, kéziratokkal megrakodva, több csoportban érkeznek meg a Peloponnészosz félszigetre.

A Velence fennhatósága alá tartozó Modone városában telepednek le, s felveszik a kapcsolatot Rómával. Azonban az időközben a Velencei Köztársaság és a Török Porta között kitört háború miatt ismét menekülniök kell. A kis örmény közösség 1715 tavaszán érkezett meg Velencébe.

A város szenátusa és Mocenigo doge - néhány örmény kereskedő hatékony közreműködése következtében - átadta nekik használatra a szigetet. Később, 1833-ban ment át végleg a tulajdonukba "örök áron", jelképes összeg befizetése fejében. Velence nagylelkűen, szívélyesen fogadta a Keletről jött menekülteket, hiszen 1712-ben XI. Kelemen pápa jóváhagyását is elnyerte az új szerzetesrend, mivel 1711-ben a bencés regulát fogadták el. Mindez rendkívül gyorsan zajlott le, egy évtizeddel rendi közösségük megalakulása után. A rendet alapító Mechitár lett szerzeteseinek első bencés apátja.

fr. Lénárd
világi ferences
történész, teológus

Az erdélyi örmények rövid története jogi megközelítésből

A Fővárosi Örmény Klubban 1997. október 16-án elhangzott előadás

III. befejező rész.

II. József halála után 1791-ben összehívták az országgyűlést, amelyre az örmények is kérték meghívásukat. A Kancellária a meghívást az országgyűlés hatáskörébe tartozónak tekintve, a kérést nem teljesítette.

Az országgyűlésen napirendre került az örmények ügye is. A rendek állásfoglalása nem volt egyértelmű e tekintetben. A székelyek egyenesen azt követelték, hogy az örmények kiváltság-, adomány és nemesleveleit érvénytelenítsék, kereskedelmi tevékenységüket pedig az importárakra korlátozzákⁱ. Józanabb, de kemény követelésekkel lépett fel a három magyar szabad királyi város (Kolozsvár, Marosvásárhely és Gyulafehérvár): ők bizonyos feltételekkel járultak volna hozzá a két város szabad királyi városi rangra való emeléséhez. Igényt tartottak arra, hogy ezzel az ő jogaik ne csorbuljanak. Ezen túlmenően azonban azt követelték, hogy a két város polgárai csak saját városukban élhessenek szabad királyi városi szabadságokkal, jogaik gyakorlása ne terjedjen ki a többi szabad királyi városokra, mert ha a magyar szabad királyi városokban is korlátlanul kereskedhetnének, ez tönkretenné a magyar kereskedőket. Fenntartották jogukat arra, hogy továbbra is csak bizonyos szer-

zódés és taxafizetés mellett engedjék meg városaikban az örményeknek a kereskedelem folytatását. Mindezen tiltakozások ellenére a törvény megszületettⁱⁱ. A rendek felvették a két várost a szabad királyi városok sorába tekintettel az uralkodóház iránt tanúsított hűségükre, a kereskedelem előmozdításában tanúsított szorgalmukra valamint arra, hogy már hosszú ideje az országban laktakⁱⁱⁱ. A törvény azonban kimondta az ország tulajdonjogát az összes szabad királyi város felett, valamint azt is, hogy az örmények befogadásuk után sem alkothatnak külön nemzetet, terheik és jogaik a magyar nemzet tulajdonában lévő más szabad királyi városokéval lesznek azonosak. Megkövetelte a törvény a magyar nyelv használatát az igazgatásban, továbbá magyar iskolák fenntartását a magyar nyelv művelésére. Kimondta a törvény, hogy az örmény városok kiváltságaiból érvénytelen az, ami ellentétes az ország alkotmányával, más szabad királyi városok jogaival és a jelen törvénnyel.

Az örmények az említett rendelkezésekből legsérelmesebbnek magukra nézve a kvartély- és előfogat-mentesség eltörlését tartották. Még az országgyűlésen 4 ezer aranyat ajánlottak fel a két teher megváltására^{iv}, a rendek azonban azt nem fogadták el. Az örmények ezért felségfolyamodványok sokaságával árasztották el az uralkodót.

A vita az 1810-11. évi országgyűlésen zárult le kompromisszummal, melynek értelmében a készpénzes megváltás helyett a két örmény város hajlandó lett volna kaszárnyát építeni annyi katonaság számára, amennyi a város teherbíró képességét nem haladta meg. Az országgyűlés határozatainak vizsgálata azonban évekig húzódott a királyi udvarban, és amikor a Kancellária végre 1813. közepén felségelő-terjesztést tett a két város vitás terhei ügyében, az uralkodó - a Habsburg birodalomnak a francia háborúk terhei miatt egyre inkább romló pénzügyi helyzetét szem előtt tartva - a készpénzváltás mellett foglalt állást. A döntést a király meghozta és felterjesztést kért a Guberniumtól a megváltás összegére nézve, ami a kérdés eldöntésének további elhúzódásához vezetett. A Habsburg birodalom kormánya egyre jobban lassult, erdélyi vonatkozásban sokkal fontosabb ügyek is megoldásra vártak (pl. az úrbér kérdése), az örményeknek pedig semmi okuk nem volt a sietőségre.

A megoldást csak az 1834-35. évi országgyűlés hozta, amikor az örmények fontosabbnak ítélték bekapcsolódásukat Erdély politikai életébe, mint fenntartani a kvartély- és előfogatmentességet és egyáltalán a különállást, ezért vállalták annak terheit^v. Ennek fejében viszont teljesen új szövegezésű kiváltságlevelet kértek a ki-

rálytól. Így született meg az 1837. augusztus 15-én az Erzsébetvárosnak adományozott kiváltságlevél^{vi}, majd egy évvel később Szamosújvár kiváltságlevele^{vii}. Ennek hatására a többi örmény szórvány - elsősorban a gyergyószentmiklósi és csík-szépvízi örmények - is megpróbált kiváltságokat szerezni, az ő erőfeszítéseik azonban sikertelenek maradtak.

Az 1848-as évet követő időszakban az örmények egyre nagyobb szerepet vállaltak a politikában és a közéletben, ami egy jelentős átstrukturálódást eredményezett soraikban. Ettől kezdve megjelentek az örmények miniszteri bársonyszékben, járásbíróságok írnoki asztala mellett; tábornokok, akadémikusok, országgyűlési képviselők, egyetemi tanárok, írók, nagybirtokosok és hivatalnokokként tűntek fel országszerte.

Ennek hátrányaként az örmény településekről főként a fiatalok és a középkorúak kitelepülése indult meg, ami a települések örmény lakosságának elöregedését, a zártság teljes mértékű feladását vonta maga után.

Az örmény településekről, így különösen Szamosújvár, Erzsébetváros és Gyergyószentmiklósról, részletesebben egy következő előadásban lesz szó.

dr. Czárán István

Noé apánk ősi népe

Rákóczi Ferenc

Budapest 1997. december 7

Noé apánk ősi népe,
Hidd el, hidd el itt a béke.
Kikötött az életmentő bárka,
Ragyogó Nap süt az Ararátra.

Támadt reád
Ifjú Török,
De a hited
Marad örök.
Fenyegettek kozák kések,
De vége már a szenvedésnek.

Hacsaturján táncos népe,
Táncoljon már néped szépe !
Hüvelyedbe a kardoddal,
Győztél a bátor harcoddal.

Nem lehetett,
Sosem lehet,
Kiirtani.
Hazugsággal,
Sötétséggel,

Butítani !

Ambarcunján okos népe,
Bizakodva nézz az égre !
Ősibb vagy Te, mint a görög,
Sziklaként állsz, ha ég dörög.

Bizony mondom,
Bizony, bizony:
Ne gondolj Te másra,
Igaz hittel,
Tiszta szívvel,
Nézz az Ararátra !

Számadás

Mindennek dacára és sokak, sokminden ellenére igen látványos és sikeres volt az 1997-es év a Fővárosi Örmény Klub számára. Korántsem a képviselők munkáját kívánom itt dícsérni, mert sajnos erre nincs okom, de az eredmény mégis nagyszerűnek sikerült.

1997 évben is minden hónap 3. csütörtökén megnyitotta kapuját a Fővárosi Örmény Klub a Magyarok Háza I. emeleti zenetermében. A klub és a részben a klub tagjaiból 1997. február 14-én megalakult Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szervezésében 1997 évben három utazásra került sor. Márciusban, Virágvasárnap a bécsi mechitarista rend kolostorát, az örmény katolikus templomot és múzeumot látogattuk meg, amely rend a magyarországi örmény-katolikusok lelki gondozását látja el a mai napig. Augusztusban az Erdélyi Örmény Gyökerek, barangolás őseink földjén c. körutazáson vettünk részt, amelynek során találkoztunk az erdélyi örmény települések magyarörmény kolóniáival. Kolozsvár, Szamosújvár, Csíkszépvíz-Csíkszereda, Gyergyószentmiklós, Erzsébetváros, Nagyvárad és szinte valamennyi felkeresett helyiség Erdélyben ugyanis a gyökereinket jelenti, legalábbis a magyarországi örménység kb. 95 %-ának.

Szeptemberben pedig Szent Lázár szigetén látogattuk meg a mechitarista rendet, kolostorát és múzeumát, amely az erdélyi magyarörménység lelki gondozásához nyújt segítséget P.Fogolyán Miklós Lukács gyergyószentmiklósi plébános útján, aki egyébként az idegenvezetésünket is elvállalta.

Közel 140 klubtagunk utazását szerveztük meg, mindenki nagy meglepedésére! Közben levéltári sétákon vettünk részt a Magyar Országos Levéltárban, ismerkedve a családfakutatás alapjaival.

A klub felvállalta az ősi örmény kultúra, történelem, az örmény-katolikus egyház, az erdélyi magyarörmény sajátos kultúránk bemutatását, melynek rendszeres programjaival eleget is tett és tesz is a jövőben. Természetesen foglalkozunk a magyar kultúránkkal is. A nagy népszerűségnek örvendő klubélet - mely egy hiányt pótló társadalmi érintkezési forma - tartalmas programját bizonyítsa az az összeállítás, amely az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek I. évfolyamának kivonata. A Füzetek a klub egy éves születésnapján jelent meg először, márciusban és jelenleg 800 példányban kerül sokszorosításra, terjesztésre. Köszönetet mondunk a Füzetek íróinak, alkotóinak, akik ellenszolgáltatás nélkül tették dolgukat 1997 -ben, így a Füzetek csupán sokszorosítási költséget jelentett a költségvetésünk terhére. 1997 évben a Füzetek 10 havi megjelentetése az Ararát újság

csupán egy számának megjelentetési költségével volt azonos!!! És akkor csak a költségeket hasonlítottuk össze! Igaz, hogy a Füzetek rendkívül szerény kivitelű, de tartalmában gazdag olvasnivalót nyújt a hazai örményszármazású testvéreink túlnyomó többségének és a kultúránk iránt érdeklődőknek.

Lehetőséget nyújt ezáltal azoknak is megismerni a klubban elhangzott előadások anyagát, akiknek nincs lehetősége a klubba eljárni.

Reméljük, 1998 évben módunk lesz a Fővárosi Örmény Klubnak és a Füzeteknek nagyobb költségvetést biztosítani!

dr. Issekutz Sarolta Fővárosi Örmény Klub háziasszonya

1997. évi mérleg

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek I. évfolyam tartalma

A megjelent cikkek és tanulmányok címeinek és szerzőinek jegyzéke

1997/1. szám. 1997. március

Születésnapra. A Fővárosi Örmény Klub egy éves évfordulója *dr. Issekutz Sarolta*

Egyházak és karácsony
Arménia és Bizánc

dr. Sasvári László
Dr. Magyar István Lénárd

1997/2. szám. 1997. április

A mechtaristákról

dr. Sasvári László

Örmény elemek a textilművészetben

dr. Pásztor Emese

Az erdélyi magyar-örmény családok történetének régi forrásai *Vissi Zsuzsanna*

Látogatás a bécsi mechtaristáknál

Juhos-Kiss János

1997/3. szám. 1997. május

Néhány szó az örmény egyházzól és szertartásról

Leszkovszky Pál O.P.

Beszéd az ünnepélyes örmény szentmisén a Szent István Bazilikában,

1997. április 26-án.

Leszkovszky Pál O.P.

Anyák Napjától Anyák Napjáig

Juhos-Kiss János

Anyák napján

Juhos-Kiss János

Vákár Tibor "Örmény építészet" c. kiállításának megnyitására

(MÉSZ Székház, 1996. okt. 11)

dr. Guzsik Tamás

Emlékezés a Genocidiumra

Kányádi Sándor " Örmény sírkövek" est

1997/4. szám. 1997. június

A heraldika /címertan/ alapjai

Dr. Bertényi Iván

Örmény adalékok a Duna tájékról, főleg a XVIII. századból *dr. Sasvári László*

Bemutatkoznak az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

elnökségi tagjai: Kapcsolatom az örménységgel

dr. Sasvári László

Az 1996 nov. 21-26 között kiállított, Velünk élő kultúrák: Örmények c. kiállítás anyagából: örmény családnevek

Egy örmény utazó-kereskedő a Duna mentén a XVIII. században *Dr. Pető Mária*
Megalakult az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

1997/5. szám. 1997. július

Világosító Szent Gergely emlékezete	<i>Dr. Magyar István Lénárd</i>
Néhány szó az erdélyi örmény identitásról	<i>Kali Kinga</i>
Világosító Szent Gergely ünnepén	<i>dr. Issekutz Sarolta</i>
Örmény nosztalgia	<i>B. Ötves Margit</i>
Hatványozott közös dolgaink	<i>Sebesi Karen Attila</i>
Gondolatok az örmény identitásról (származástudatról)	

1997/6. szám. 1997. augusztus

A Simaiak I. rész	<i>néhai Korbuly Domonkos</i>
Bemutatkozik Fancsali János	
A kolozsvári Fugulyán család története	<i>Fancsali János</i>
Oszmán török szőnyegek	<i>Batári Ferenc</i>
Fémművesség és az örménység	<i>Kótai József</i>

1997/7. szám. 1997. szeptember

Déli harangzúgás	<i>Dr. Zakariás Egon</i>
A Simaiak II. rész	<i>néhai Korbuly Domonkos</i>
Örményország ősi földjén I. rész	<i>Benyik Béla</i>
Egy magyar-örmény hitvallása	<i>dr. Issekutz Sarolta</i>
Templom és iskola	<i>Reményik Sándor</i>
Őseink földjén	<i>dr. Issekutz Sarolta</i>

1997/8. szám. 1997. október

A Simaiak III. rész	<i>néhai Korbuly Domonkos</i>
Fogolykiváltó Boldogasszony (Patrona Armenorum)	<i>Dr. Magyar István Lénárd</i>
Örmény nyelv - örmény írásbeliség	<i>dr. Sasvári László</i>
Kiállítási megnyitó	<i>dr. Benedek Katalin</i>
Az Aradi Vértanúk emlékűnnepség	
Az Aradi Tizenhárom	<i>Dr. Kedves Gyula</i>

1997/9. szám. 1997. november

Meghívó az örmény-katolikus egyház története és művészete konferenciára	
Posthumus díjak	
A Simaiak IV. befejező rész	<i>néhai Korbuly Domonkos</i>
Látogatás Csíkszépvízen	<i>dr. Sasvári László</i>
Velence örmény emlékei (speciális örmény útikalauz) I. rész	
<i>Fogolyán Miklós feljegyzéseit sajtó alá rendezte dr. Sasvári László</i>	
Az erdélyi örmények rövid története jogi megközelítésből I. rész.	

dr. Czárán István

1997/10. szám. 1997. december

Az erdélyi örmények rövid története jogi megközelítésből II. rész

dr. Czárán István

Velence örmény emlékei (speciális örmény útikalauz) II. rész

Fogolyán Miklós lelkész feljegyzéseit sajtó alá rendezte dr. Sasvári László

Elhunyt Jagamas János az erdélyi népzene kutatás neveztese

Fancsali János

Szabó László: Arménia, Anatólia, Levante című fotókiállítása

Szabó László

Az örmény-katolikus egyház története és művészete

magyarországi első konferenciája

dr. Issekutz Sarolta

Egy megállapodás margójára

dr. Issekutz Sarolta

A Fővárosi Örmény Klub 1997 évi rendezvényei.

A klub háziasszonya: dr. Issekutz Sarolta

1997. január 16.

1. Erdélyi városok I. rész vetített képes előadás

Előadó: Dr. Szarka György

2. A családfakutatás alapismérvai

Előadó: Vissi Zsuzsanna főlevéltáros

1997. február 20.

1. Az örmények szerepe Bizáncban

Előadó: dr. Magyar István Lénárd egyetemi tanár

2. Jengibarján Dávid örmény népzenei összeállítása

1997. március 20.

Örmény emlékek a textiltörténetben

Előadó: dr. Pásztor Emese az Iparművészeti Múzeum főmuzeológusa

1997. április 17.

Emlékezés az 1915-ös örmény genocídium áldozataira és az örménység hányattott sorsára. Próza, vers és zene. Juhos-Kiss János összeállítása

1997. április 28.

Kányádi Sándor "Örmény sírkövek" című estje, a III. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzattal közös rendezésben

1997. május. 15.

1. Örmény adalékok a Duna tájékaról, főleg a XVIII. századból

Előadó: dr. Sasvári László tanár.

2. Egy örmény utazó-kereskedő a Duna mentén a XVIII. században -

Előadó: dr. Pető Mária régész-muzeológus (Budapesti Történelmi Múzeum)

3. Dr. Bertényi Iván egyetemi tanár (ELTE Bölcsész Kar Történelem Segédtudományai Tanszék) előadása a heraldika (címertan) alapfogalmairól.

A klubest zenei anyagát összeállította és előadta: Fogolyán Kristóf fuvolaművész.

1997. június. 19.

1. Világosító Szent Gergely emlékezete.
Előadó dr. Magyar István Lénárd egyetemi tanár.
2. A kolozsvári Fugulyán család története.
Előadó: Fancsali János zenetörténész.

1997. július. 17.

1. A fémművesség és az örménység. Vetítettképes előadás.
Előadó: Kótai József ötvösművész
2. Válogatás az örmény költészet remekeiből. Előadta: Szabó Anikó színművésznő

1997. augusztus. 21.

1. Örményország ősi földjén I. Utazzunk Arméniába ! Vetítettképes előadás.
Előadó: Benyik Béla
2. Beszámoló az Erdélyi Örmény Gyökerek, barangolás ősein földjén c. körutazásról. dr. Issekutz Sarolta

1997. szeptember. 18.

1. Fogolykiváltó Boldogasszony: "Patrona Armenorum"
Előadó: dr. Magyar István Lénárd egyetemi tanár
2. Örmény nyelv, örmény írásbeliség
Előadó: dr. Sasvári László tanár
3. Beszámolók és programajánlatok.

1997. október. 16.

1. Az erdélyi örmények története jogi megközelítésben
Előadó: dr. Czárán István
2. Elhunyt Jagamas János, az erdélyi népzene kutatója és nevelője
Előadó: Fancsali János

1997. november. 20.

1. Vákár Tibor: ARARÁT szimfónia c. kiállítás megnyitása
2. Az örmény-katolikus egyház története és művészete című konferencia megnyitása és bevezető előadások:
3. Kereszténység kezdetei és az örménység
Előadó: Dr. Magyar István Lénárd egyetemi tanár
4. Hagyományörzés és hagyományteremtés az örmény építészetben (ANI évszázadai) Vetítettképes előadás
Előadó: dr. Guzsik Tamás építészettörténész

1997. december. 18.

1. Karácsony az erdélyi örményeknél
Előadó: dr. Sasvári László
2. Karácsonyi műsor prózával, verssel, zenével, ajándékozással.

Programajánlat

- Csak felnőtteknek !

!!! Sörparti a Csendesben !!!**A következő alkalom:****1998 február 7. -én szombaton délután 16 órakor**

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület egy korábbi hagyományt kívánt újraéleszteni. Az idősek elbeszélése alapján tudjuk, hogy a két háború között élt egy hagyomány, amely szerint **az örmények havonta egyszer a város egy meghatározott vendéglőjében vagy sörözőjében, fehér asztal mellett, találkoztak és beszélgettek. A hagyomány felélesztése és megbeszélése céljából egy sörpartit szerveztünk a Csendes Étteremben**, Budapest V. Múzeum krt. 13. (bejárat a Ferenczy utcai oldalon) 1998 december 20-án délután 16 órára (tel: 267-0218), melyet a Füzetekben meg is hirdettünk. Kezdeményezésünkre kellemes társaság gyűlt össze egy kis fesztelen csevegésre, óévbúcsúztatóra. Több javaslat közül azt fogadtuk el, hogy minden második hónap első szombatján, találkozzunk ugyanott, ugyanakkor.

Mindenkit szeretettel várunk, akinek valamilyen vidám története van vagy egyszerűen beszélgetni akar egy pohár sör mellett. A találkozó önköltséges.

Információk

- Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület** folytatja az adományok gyűjtését az erdélyi örmény kolóniák részére. Ruhanemű, könyv, apró háztartási használati eszközök, iskolafelszerelések átvétele az egyesület székhelyén.

Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Hilton fiók: 10100723-72594972-00000007

Az 1998-as évben elsősorban az erzsébetvárosi örménykatolikus nagytemplom restaurálási munkálataira, különösen az elektromos hálózat felújítására és a beázások megszüntetésére **gyűjtünk**.

- Köszönetet mondunk Dániel T. Zoltán és Havasi Lászlóné klubtagunknak az erzsébetvárosi templom felújítására továbbítandó adományáért, dr. Dajbukát Adriennek a csikszépvízi templom javára továbbítandó adományáért, végül dr. Kenyeres Miklósné, Kiss Lászlóné és Guttmann József adományaiért az egyesület javára.
- Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület köszönetet mond a Kereskedelmi és Idegenforgalmi Továbbképző Kft-nek, Dr. Sz. Tóth Gyula nyelviskolai vezetőnek az igen jelentős mennyiségű angol, német, francia és orosz nyelvkönyvek adományozásáért, melyek továbbadományozása iránt az erdélyi magyarörmény kolóniák fiatal-sága számára- nyelvtanulásuk segítése érdekében - megtették a szükséges intézkedéseket.

- **A Fővárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat székhelye:**

1054. Budapest V. Akadémia u. 1. II. em. 261. és 293.

Tel/fax: 302-7389. Tel: 153-4444/155 A kiállító terem melléke: 156

Nyitvatartási rend: Iroda: hétfő és szerda 9-15 óra, kedd 14-19 , csütörtök 12-17 óra

Kiállító terem: kedd 14-17, csütörtök 14-16 óra

dr. Issekutz Sarolta elnök félfogadása minden hónap 1. csüt. 16- 18 óráig II. em. 261.

• **Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:**

1015. Budapest Donáti utca 7/a.

Új postacíme: 1251 Budapest Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel:** 201-2401.

A fogadói idő minden szerdán 16-18 óra között.

Erdélyi Örmény Gyökerek

A Fővárosi Örmény Klub időszaki kiadványa

Főszerkesztő: dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: dr. Sasvári László, dr. Magyar István Lénárd,

Juhos-Kiss János, Fancsali János

Szerkesztőség: 1251. Budapest Pf. 70. *Tel:* (1) 201-1011 *Fax:* (1) 201-2401

